

Sammanfattning

Uppdraget

Vi har haft i uppdrag att göra en översyn av de bestämmelser i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) som avser brottsmisstänkta barn som inte fyllt 15 år vid tidpunkten för den brottsliga gärningen. Översynens utgångspunkter har i enlighet med våra direktiv varit *dels* att regelverket ska ge uttryck för en allvarlig syn från samhällets sida när det gäller brott som barn under 15 år misstänks för, *dels* ett fortsatt fokus på den omsorg som barnet behöver.

I enlighet med direktiven har vi lämnat förslag som innebär *dels* att brott där den misstänkte är under 15 år i högre utsträckning än i dag ska utredas av polis och åklagare, *dels* att de brottsutredande myndigheterna i viss utsträckning ska få befogenheter att med tvång drogtesta barn under 15 år som misstänks vara narkotika-påverkade.

Våra överväganden och förslag

Inledning

Det är inte ovanligt att barn och ungdomar begår brott. De flesta barn och ungdomar slutar dock att begå brott även om de inte blir föremål för några insatser från samhällets sida. En liten grupp barn och ungdomar fortsätter dock att begå brott och riskerar att fastna i en asocial livsstil. Forskning har visat att det främst är barn och ungdomar som begår många och grova brott under den brottsaktiva perioden som riskerar att utvecklas på ett negativt sätt.¹ Forskningen har också visat att ju yngre man är när man börjar använda droger eller begå brott desto större är risken för missbruk

---

¹ SOU 1993:35 del B s. 11.

och fortsatt brottslighet senare i livet.² Det är således viktigt att barn med dessa problem uppmärksammas i tid.

Socialtjänsten har huvudansvaret för samhällets insatser i fråga om brottsmisstänkta barn. En utredning enligt 31 § LUL (s.k. 31 §-utredning) kan utgöra ett värdefullt underlag för att avgöra om det finns ett behov av insatser från socialtjänstens sida. Vår avsikt är inte att flytta fokus från socialtjänsten till ett mera renodlat straffrättsligt synsätt när det gäller utredningsbehovet. Även i fortsättningen bör det primära syftet med en utredning av brott som begåtts av barn under 15 år vara att klarlägga behovet av sociala insatser. Men detta är som vi ser det inte oförenligt med en reform som siktar på att fler brott av barn ska utredas.

En utgångspunkt för vårt arbete har varit att lagstiftningen ska vara tydlig och så långt möjligt uttömmande. Det är enligt vår mening en förutsättning för att tillämpningen ska bli enhetlig. Vi anser att det viktigt med tydlighet framför allt när det gäller särskilt allvarlig brottslighet, men även beträffande narkotikabrottslighet och upprepad brottslighet. Vi anser också att brottsofferperspektivet måste komma till tydligare uttryck i lagstiftningen.

Presumtion för utredning vid särskilt allvarlig brottslighet

För att understryka vikten av att det genomförs en 31 §-utredning när barn under 15 år misstänks för särskilt allvarlig brottslighet införs en huvudregel som innebär att en 31 §-utredning ska genomföras om barnet misstänks för att ha begått ett brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Undantag ska gälla endast om det finns särskilda skäl.

Utredning i socialtjänstens intresse

För att regleringen ska bli tydligare och därigenom bidra till en mera enhetlig rättstillämpning, ska anges omständigheter som särskilt bör beaktas vid bedömningen av om en 31 §-utredning kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser med avseende på den unge. De omständigheter som särskilt bör uppmärksammas är om det är fråga om brott som innebär fara för

---

² SOU 1993:35 del B s. 11 och Knut Sundell, *Risk- och skyddsfaktorer för narkotikabruk* (publicerad i en kunskapsöversikt från Statens folkhälsoinstitut, *Narkotikan i Sverige*), s. 93 med där gjord hänvisning.

barnets hälsa eller utveckling eller om brottet kan antas utgöra ett led i en upprepad brottslighet.

En uttrycklig regel införs om att det är socialtjänsten som ska ta initiativet till en utredning i dessa fall.

Utredning för att efterforska gods

Bestämmelsen i 31 § LUL om utredning för att efterforska gods som åtkommits genom brottet utvidgas till att även avse gods som kan bli föremål för förverkande.

Utredning om det annars är av särskild betydelse med hänsyn till ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse.

Möjligheterna att genomföra en 31 §-utredning utvidgas för att stärka brottsoffrens ställning och för att viktiga allmänna intressen ska kunna tillgodoses. En utredning ska därför få inledas om det är av särskild betydelse med hänsyn till ett väsentligt allmänt eller enskilt intresse.

Utredning avseende barn som inte fyllt 12 år

Den presumptionsregel vid brott för vilka inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år som innebär att en 31 §-utredning ska inledas om inte särskilda skäl talar mot det, ska vara tillämplig även på barn som inte fyllt 12 år. Utredning enligt 31 § LUL avseende barn som inte fyllt 12 år med stöd av någon annan grund får däremot inledas endast om det finns synnerliga skäl.

Kravet på skyndsam handläggning

För att understryka vikten av att en 31 §-utredning ska bedrivas med särskild skyndsamhet införs en bestämd tidsfrist inom vilken en utredning ska avslutas. Utredningen ska enligt huvudregeln vara slutförd inom tre månader från tidpunkten då det finns någon skäligen misstänkt.

Juridiskt biträde

Förutsättningarna för att förordna juridiskt biträde utvidgas, främst med hänsyn till att polis och åklagare får större befogenheter att inleda utredning rörande brott som inte är direkt knuten till behovet av insatser från socialtjänsten. I de fall som det finns en presumtion för att allvarliga brott ska utredas ska som huvudregel även ett juridiskt biträde förordnas.

Socialtjänstens medverkan

Vår bedömning är att ett nära samarbete mellan polisen och socialtjänsten har flera positiva effekter på utredningsförfarandet. Vi anser därför att det är önskvärt att socialtjänsten på en mera regelbunden och permanent basis har medarbetare stationerade hos polisen och därigenom även ökar förutsättningarna för att socialsekreterarna ska kunna vara med vid polisförhören. Ett sådant samarbete skulle enligt vår mening även ha andra positiva effekter som t.ex. en allmänt ökad kännedom om barn- och ungdomsbrottslighetens omfattning och karaktär.

Vi föreslår dock inte någon uttrycklig regel om samstationering, eftersom det ibland kan vara praktiskt omöjligt att åstadkomma detta. För att markera att företrädare för socialtjänsten ändå regelmässigt bör vara närvarande vid polisförhören med barnet föreslår vi däremot som huvudregel att sådan närvaro ska vara obligatorisk. Endast om *särskilda skäl* lägger hinder i vägen, ska förhören få hållas utan att någon representant från socialtjänsten är med.

Tvångsmedel

Kroppsbesiktning ska kunna företas om barnet kan misstänkas för brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, om åtgärden är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet.

Kroppsbesiktning i form av drogtest ska även kunna företas om barnet kan misstänkas för att olovligen ha brukat narkotika, om åtgärden är av synnerlig vikt för att socialtjänsten ska kunna avgöra behovet av insatser.

I dessa fall får barnet hållas kvar upp till tre timmar eller, om det finns synnerliga skäl, ytterligare tre timmar.

Dokumentation till socialtjänsten

När en 31 §-utredning har avslutats ska protokoll över denna så snart som möjligt sändas till socialnämnden oberoende av på vilken grund utredningen har inletts, eftersom detta kan ha betydelse för bedömningen av barnets behov av insatser och stöd.

Ekonomiska konsekvenser

Om utredningens förslag genomförs kommer det att medföra kostnadsökningar framför allt för polisen och socialtjänsten. Men även för Åklagarmyndigheten kommer verksamheten att bli dyrare. Där-
emot kan förslagen inte antas påverka Rättsmedicinalverket nämn-
värt.

Ikraftträdande

Vi bedömer att de föreslagna ändringarna kan träda i kraft den 1 januari 2010.